

Освітнянські бібліотеки в контексті формування єдиного корпоративного інформаційно-бібліотечного простору

ДКУНОВА О. А.

Кривий Ріг, Україна

Анотація

Розглянуто окремі аспекти корпоративної проектної діяльності провідних освітянських бібліотек України. Висвітлено досвід корпоративної співпраці наукової бібліотеки Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» і ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського з питань створення кооперативної реферативної галузевої бази даних з педагогіки, психології та освіти.

Ключові слова: *корпоратизація, освітянські бібліотеки, корпоративні бібліотечні проекти, корпоративні бази даних, корпоративне реферування*

Abstract

Several specific aspects of corporate project activities of leading educational libraries in Ukraine are dwelled upon. The experience of corporate collaboration between Scientific Library of Kryvyi Rih Pedagogical Institute of State Higher Education Establishment "Kryvyi Rih National University" and Sukhomlinskiy State National Pedagogical Library of Ukraine on the establishment of cooperative abstract multibranch database on pedagogy, psychology and education is discussed.

Key words: *corporatization, educational library, corporate library projects, corporate databases, corporate abstracting.*

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

2013

Суспільне визнання та авторитет бібліотеки визначаються багатством та якістю бібліотечних ресурсів, ступенем задоволення інформаційних потреб користувачів. Нова соціально-економічна ситуація, що склалася в Україні та інтенсивний розвиток інформатизації суспільства, модернізація освіти визначають інноваційні пріоритети в діяльності освітянських бібліотек щодо напрямів організації технології формування та використання їх інформаційних ресурсів.

У наш час корпоративність як тенденція розвитку бібліотечно-інформаційної діяльності стала одним із основних принципів розробки і створення автоматизованих бібліотечно-інформаційних систем та механізмом міжбібліотечної взаємодії. Формуванню і розвитку ринку інформаційно-освітніх продуктів і послуг на основі порталів надається велике значення.

Накопичений досвід щодо створення, розвитку корпоративних проектів і практики побудови взаємодії бібліотек на сучасному етапі найповніше представлений у працях Я. Шрайберга, Т. Вілегжаніної, І. Давидової, В. Ільганаєвої, Т. Павленко, Т. Ярошенко, О. Мар'їної та ін.

Бібліотечною корпорацією називають об'єднання бібліотек для реалізації спільних цілей і завдань, у першу чергу пов'язаних зі створенням і комплексним використанням інформаційних ресурсів. Функціонування бібліотек у рамках корпорацій передбачає наявність тісних професійних зв'язків між учасниками, обов'язкове виконання єдиних правил та норм, узгодження рішень і дій, спрямованих на кінцевий результат [5, с. 139].

Корпоративне об'єднання бібліотек базується, перш за все, на перевагах кооперативної роботи, серед яких:

- безкоштовний доступ до корпоративних ресурсів (інформаційні продукти, методичні матеріали);
- мінімізація ресурсних витрат кожного учасника проекту;
- обмін досвідом між учасниками проекту;
- підвищення рейтингу бібліотек;

Сучасні проблеми діяльності бібліотеки в умовах інформаційного суспільства

- реальна оцінка якості ресурсів кожної бібліотеки;
- розвиток корпоративних сервісів [2, с. 5].

Сьогодні бібліотеки можуть ефективно виконувати свої інформаційні функції тільки на основі кооперації, а інтенсивний розвиток технологій останніх років дає можливість кооперації ресурсів і обслуговування у великих масштабах.

Корпоративність як універсальний механізм міжбібліотечної взаємодії використовується на різних етапах бібліотечно-інформаційної діяльності: формування та розвиток фондів; координація комплектування; корпоративна каталогізація; збереження документних ресурсів; надання доступу до документних ресурсів; інформаційне забезпечення, бібліотечно-бібліографічне обслуговування. Розвиток і зміцнення саме цих форм взаємодії бібліотечно-інформаційних установ стає основою для формування бібліотечних об'єднань та започаткування корпоративних бібліотечних систем [1, с. 21].

Отже, у нових інформаційно-технологічних умовах освітянські бібліотеки України постають системоутворюючими компонентами соціально-культурної інфраструктури, формуючи навколо себе особливе інформаційно-комунікаційне середовище. Адже інформаційно-комунікаційне середовище – необхідний фактор і цілісна система формування єдиного інформаційного простору суспільства.

З метою активізації формування інформаційного простору України та модернізації системи інформаційного забезпечення розвитку вітчизняної педагогічної науки й освіти ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського як головний методичний та координаційний центр мережі освітянських книгозбірень МОН України та НАПН України у своїх наукових проєктах цілеспрямовано розробляє теоретичні, організаційні, методичні засади щодо введення в корпоративну діяльність бібліотек мережі інноваційних напрямів роботи.

Корпоратизація є однією з найефективніших форм інноваційної діяльності освітянських бібліотек, зокрема щодо створення інтегрованих ресурсів. Корпоративна співпраця зобов'язує колективи книгозбірень розробляти і розподіляти спільні підходи у таких напрямках діяльності: створення інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу, зведених баз даних тощо, вимагаючи, щоб кожен з учасників робив відповідний внесок у межах своїх можливостей з дотриманням заздалегідь встановлених правил і водночас міг користуватись усіма результатами спільних досягнень.

Інтегрований галузевий інформаційний ресурс створюється спільно мережею освітянських бібліотек, в основі діяльності яких є корпоративний напрям і багаторівнева модель. У якості модератора ресурсу і комплексу науково-організаційних і науково-методичних заходів, пов'язаних із ним, виступає ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського, на базі якої створюється мегапортал, який виконуватиме роль єдиного вікна доступу до освітніх ресурсів. Для здійснення запланованого, ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського активізувала інформаційно-комунікаційну взаємодію з бібліотеками мережі, упроваджуючи в практику результати своїх досліджень, інноваційних напрямів роботи, зокрема започатковано корпоративні проекти з формування електронних ресурсів (електронних каталогів, зведених баз даних, вторинної бібліографічної продукції, галузевої реферативної бази даних) [4, с. 17].

Одним із позитивних результатів корпоративної діяльності освітянських бібліотек стало створення на базі порталу ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського двох баз даних: зведеної бази даних дисертацій з психолого-педагогічних питань та зведеної бази фахових періодичних видань, які передплачують ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та провідні освітянські бібліотеки. Зведена база даних дисертацій з психолого-педагогічних питань та освіти й зведена база фахових

періодичних видань розміщені на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. До формування цих баз даних долучилися бібліотеки установ НАПН України та ВНЗ III–IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю.

З метою пришвидшення формування інформаційних ресурсів гострою потребою сьогодення є кооперативне аналітико-синтетичне опрацювання фахових періодичних видань шляхом обміну бібліографічними записами для подальшого їх введення до своїх ЕК. До цієї корпоративної інноваційної діяльності долучилися провідні освітянські бібліотеки, зокрема бібліотеки педагогічних ВНЗ. На сьогодні спільними зусиллями ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського та цих бібліотек здійснюється аналітико-синтетичне опрацювання інформації з понад 130 назв фахових часописів України та Російської Федерації, яка відображається в ЕК книгозбірень. Така корпоративна діяльність сприяла: зменшенню економічних і фізичних витрат учасників кооперативних робіт на створення й підтримку в бібліотеках ЕК завдяки одноразовому введенню бібліографічного запису та його багаторазовому використанню всіма учасниками й користувачами; вільному доступу всіх категорій користувачів до поглиблених бібліотечно-інформаційних ресурсів, ефективності й оперативності обслуговування; підвищенню кваліфікації персоналу бібліотек; уведенню інновацій у діяльність книгозбірень; підвищенню рейтингу освітянських бібліотек України; активній розбудові інформаційного простору України.

Вторинна продукція бібліотек є складовою інтегрованого галузевого інформаційного ресурсу, яка створюється для популяризації та надання доступу до фондів книгозбірень й інформаційного забезпечення потреб користувачів. В повному обсязі дану продукцію ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського розміщує на своєму веб-порталі у розділі «Інформаційна діяльність». У цьому ж розділі сформовано підрозділ

«Бібліографічна продукція мережі освітянських бібліотек України», де акумульовано інформацію про бібліографічні видання, підготовлені провідними бібліотеками мережі.

Останніми десятиріччями в Україні активно формується загальнодержавна електронна реферативна база даних «Україніка наукова». Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського, як провідна наукова бібліотека України, разом з Інститутом проблем реєстрації інформації Національної академії наук України з 1998 р. почали виконання проекту створення загальнодержавної реферативної бази даних «Україніка наукова» в електронному форматі та її паперового варіанту – Українського реферативного журналу «Джерело». Розробники проекту обґрунтували необхідність залучення до формування реферативного ресурсу різних суб'єктів системи документальних публікацій, зокрема наукових спеціальних бібліотек. Для створення галузевого сегмента з актуальних психолого-педагогічних питань до її формування в 2007 р. долучилася ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. В 2009 р. до кооперативного реферування приєдналися провідні освітянські бібліотеки. В результаті корпоративної діяльності бібліотек ВНЗ III-IV рівня акредитації педагогічного та інженерно-педагогічного профілю, бібліотек установ НАПН України, бібліотек обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти та бібліотек багатопрофільних й класичних університетів створено галузеву реферативну базу даних на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. На початок 2013 р. галузева реферативна база даних (<http://www.dnpb.gov.ua>; інтерактивне посилання на галузеву реферативну БД представлено на сайті бібліотеки Криворізького педагогічного інституту – http://kdpu-library.ucoz.ru/index/internet_resursi) налічує 17040 документів із 40 назв [3] наукових періодичних і продовжуваних видань України з питань педагогіки, психології та освіти. Інтерактивне посилання з сайту нашої бібліотеки на

галузеву реферативну БД ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського дає науковцям змогу отримувати доступ до наукових джерел, представлених в аналітичному опрацюванні, які орієнтують дослідників у потужно зростаючому інформаційному просторі світової наукової педагогічної думки.

Бібліотека Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет» з 2010 р. є повноправним учасником корпоративного проекту з формування загальнодержавного реферативного електронного ресурсу «Україніка наукова» (паперовий варіант – Український реферативний журнал «Джерело». Сер. 3. «Соціальні і гуманітарні науки. Мистецтво»). Завідувачем інформаційно-бібліографічного відділу бібліотеки створюється реферативна продукція на збірник наукових праць «Педагогіка вищої та середньої школи», що видає Криворізький національний університет (збірник є продовжуваним виданням, який внесено до переліку наукових фахових видань України). У цифрових показниках результати практичного реферування за три роки (січень 2010 – травень 2013) виглядають так: опрацьовано 9 збірників (вип. 25-33), створено реферати на 700 статей українською та російською мовами і в електронному вигляді передано в ДНПБ ім. В. О. Сухомлинського з метою підтримання формування галузевого реферативного ресурсу з питань психології, педагогіки та освіти. Вперше реферативну продукцію, підготовлену нашою бібліотекою, було опубліковано в УРЖ «Джерело» за 2012 р. № 6, серія «Соціальні і гуманітарні науки. Мистецтво».

Основними чинниками успішного створення галузевої корпорації з формування реферативного ресурсу є підтримка з боку керівників освітянських закладів, зокрема ректорів ВНЗ педагогічного профілю, усвідомлення керівним складом, що кожний вищий навчальний заклад є об'єктивно зацікавленим у представленні реферативної інформації на свої фахові періодичні

і продовжувані видання в галузевій базі даних і загальнодержавній реферативній базі даних «Україніка наукова», оскільки це підвищує рейтинг ВНЗ і оприлюднює практичні надбання вишу, – фактично реферативна інформація є потужною рекламою наукових здобутків вчених, викладачів вищих освітянських закладів, зокрема й Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ «Криворізький національний університет».

Важливим є розуміння керівниками й колективами освітянських бібліотек, що напрям їх діяльності з виробництва власних інформаційних продуктів, зокрема реферативних, вважається надзвичайно перспективним, таким, що відповідає вимогам часу. Адже корпоративна взаємодія дасть змогу розширити спектр реферованих наукових джерел і, найголовніше, забезпечити якісно новий рівень реферативного інформування педагогічних працівників усіх рівнів освіти, зокрема науковців, викладачів ВНЗ, учителів шкіл, вихователів дошкільних закладів освіти, на основі новітніх інформаційних продуктів та послуг.

Очікувані результати корпоративної співпраці пов'язані з урахуванням реальних можливостей участі освітянських бібліотек у формуванні галузевого реферативного ресурсу: кадрового потенціалу бібліотек – первинних суб'єктів кумуляції; стану впровадження нових технологій у практику їх роботи. Перед освітянськими бібліотеками стоять важливі різнопланові завдання зі стабілізації і подальшого розширення галузевої корпорації, координації її функціонування.

Актуальним питанням залишається використання колективного реферативного продукту. Освітянським бібліотекам потрібно активно пропагувати серед споживачів інформації корпоративну галузеву реферативну базу даних з психології, педагогіки та освіти, здійснювати рекламу дистанційно-інформаційної реферативної послуги, представленої на веб-порталі ДНПБ України ім. В. О. Сухомлинського. Отже, реалізація корпоративного проекту із створення галузевого

реферативного ресурсу психолого-педагогічної тематики є важливим перспективним напрямом науково-інформаційної діяльності освітянських бібліотек України. Функціонування корпоративної системи з реферування наукових періодичних і продовжуваних видань України з психології, педагогіки та освіти на галузевому рівні відкриває нові горизонти якісного й оперативного обслуговування користувачів на основі використання інформаційних технологій.

Таким чином, освітянські бібліотеки в кооперативній взаємодії закладають важливу основу для створення єдиного корпоративного інформаційно-бібліотечного простору. Подальшими перспективами міжбібліотечної кооперації стає створення корпоративного інформаційного простору бібліотечних послуг, підтримка сучасних стандартів організації та оформлення потоку інформаційного обміну між книгозбірнями-учасницями корпоративної бібліотечної системи; забезпечення відкритого й оперативного доступу користувачів до корпоративних ресурсів через телекомунікаційні технології. Це зобов'язує освітянські бібліотеки, як головних учасників інформаційно-бібліотечної сфери галузевої мережі, створювати нову модель розвитку корпоративних підходів, яка передбачає вирішення техніко-технологічних (тих, що базуються на об'єднанні інформаційних ресурсів, їхньому обміні) та організаційно-управлінських аспектів (об'єднання зусиль у виробленні нових управлінських підходів, підготовці бібліотечних кадрів до роботи в нових умовах).

Список використаних джерел

1. Барабаш С. Практика корпоративних зв'язків університетської бібліотеки: з досвіду роботи Науково-технічної бібліотеки ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» / С. Барабаш // Бібліотечна планета. – 2008. – № 4. – С. 21–23.

2. Вилегжаніна Т. Кооперація бібліотек: проблеми і переваги / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2006. – № 1. – С. 4–6.
3. Галузева реферативна база даних. – Режим доступу: <http://194.44.12.98:1025/gsd1?site=localhost&a=p&p=about&c=galuzeva&l=ru&w=utf-8>
4. Рогова П. І. Інформаційний простір держави та його розбудова освітянськими бібліотеками: стан та перспективи / П. І. Рогова // Роль освітянських бібліотек у формуванні інформаційного простору України [Електронний ресурс] : зб. наук. праць. – К., 2012. – С. 11–36.
5. Самчук Л. І. Кооперативна діяльність освітянських бібліотек України з формування електронних каталогів / Л. І. Самчук // Наукові праці Держ. наук.-пед. Бібліотеки ім. В. О. Сухомлинського. – К., 2010. – Вип. 2. – С. 139–145.